

Kriminalomsorgsdirektoratet Siri Østrem

U.off § 13 offl.jfr strgjfl.
§ 7 bokstav h

Deres ref:

Vår ref:
201817230-58

Dato:
09.12.2024

ANMODNING OM REDEGJØRELSE, HØY RISIKO FOR UMENNESKELIG OG NEDVERDIGENDE BEHANDLING AV INNSATT I OSLO FENGSEL – EFFEKT AV TILTAK

Vi viser til Sivilombudets brev til Kriminalomsorgsdirektoratet (KDI) den 5. november 2024, der det etterlyses en mer inngående dokumentasjon av effektene av tiltak som er gjort for å kompensere for isolasjon i Oslo fengsel. Sivilombudet viser til undersøkelsen i 2024 som viser at forholdene de påpekte i tilsyn i 2018 fortsatt preger fengslet og at forholdene i noen tilfeller er forverret.

Sivilombudets rapport i 2018 avdekket store utfordringer med isolasjon og innlåsing i fengselet. De mener at en del av tiltakene for å redusere isolasjon og isolasjonsskader når for få innsatte og etterlyser en redegjørelse for effekten tiltakene har hatt.

Det er gjort mye siden 2018 for å øke aktivitetstilbudet og redusere isolasjon i fengslet. Region øst følger nøye med på utviklingen i Oslo fengsel og hadde tilsyn med isolasjon i enheten den 22.09.2023 (se vedlegg).

Vi vil først redegjøre for tiltakene som er gjort og effektene tiltakene har hatt.

Innlåsing på egen celle:

Sivilombudet presiserer at det fortsatt er høy grad av innlåsing på egen celle, og at tiden utenfor egen celle er svært lav både på hverdag og i helgene. De påpeker at det er et høyt antall utelukkelse, og særlig utelukkelse for å opprettholde ro orden og sikkerhet

Årsakene til utelukkelsene er flerdelte. Fengslet har jobbet strukturet for å få ned utelukkelsene. Utelukkelsene er i hovedsak knyttet til bygningsmessige begrensinger og det er få arenaer for sysselsetting i fengslet. Selv om reduksjon av innlåsing er marginal viser det likevel en nedadgående tendens som beror på stukturerte løsninger lokalt støttet med ekstra midler fra region øst.

Kriminalomsorgen region øst

Postadresse:
Postboks 694

Besøksadresse:
Solheimsgata 21, 2000
Lillestrøm

Telefon: 21 53 73 00
Telefaks:

Saksbehandler:
Doris Bakken

4302 Sandnes

Org.nr: 982 349 419

E-post: postmottak-
8100@kriminalomsorg.no

I 2022 fikk Oslo fengsel tilført et eget Ungdomsteam bestående av 6 ansatte som skal følge opp innsatte mellom 18-25 år. Samme år ble det også bevilget penger til et eget aktiviseringsteam bestående av 6 ansatte som har som formål å aktivisere sårbare innsatte.

Begge teamene har bidratt til en økning fra i underkant av 800 timer aktivitet i første halvår til over 3000 timer aktivitet i siste halvår 2022. I løpet av det første året fikk 107 innsatte tilbud av ungdoms- eller aktivitetsteamet, og i 2023 fikk 304 oppfølging fra teamene. I 1. og 2. tertial i år har 179 personer fått et slikt tilbud.

I tillegg kommer udokumentert utlåningstid i form av enkle skoletimer, sysselsettingstimer, åpen dør utenfor fellesskapstid, samtaler med eksterne/interne samarbeidsparter med mer som ikke er registrert i dagsplanen.

Fengslet satte også i gang et større arbeid i 2023 for å øke utetiden fra cella. Fengslet hadde blant annet en ny gjennomgang av bemanningsplan og døgnrytmehjul. Resultatet av arbeidet var at fengselet klarte å øke den gjennomsnittlige utetiden fra cella fra 3,9 timer til 4,7 timer.

Fengslet har mange innsatte som er psykisk syke og/eller utagerende og må utelukkes fra fellesskapet for å hindre skade på seg selv eller andre. Fordi fungeringsnivået blant mange innsatte er lavt må betjentene være sammen med den innsatte når de skal ut av cella og på luft. Det er en kjent sak at det kan være vanskelig å få overført psykisk syke innsatte til psykiatriske sykehus og resultatet er ofte at fengslet må håndtere innsatte selv sammen med psykiatriske poliklinikk.

I starten av 2024 omorganiserte fengselet 2. avdeling til en avdeling for de aller mest sårbare innsatte. Bemanningen i avdelingen ble styrket, noe som har medført at utetiden fra cella har økt betraktelig i omfang. Målet er trygghet for ansatte, god håndtering av krevende innsatte og isolasjonsforebygging. Per tid er utetiden i denne avdeling 10 timer i ukedagene og 7 timer og 15 min i helgene.

Oslo fengsel får mange innsatte i varetekt med restriksjoner fra retten. Fengslet får ofte innsatte rett fra gata, fortsatt ruset eller med abstinenser og uro. Av hensyn til den innsatte selv og andre innsatte må vedkommende ofte utelukkes fra fellesskapet til de er avruset og uten sterk abstinens.

Når det er mange i disse gruppene som beskrevet over er det vanskelig å gi alle aktivitetstilbud samtidig på grunn av ressurshensyn.

Det er relativt mange hendelser knyttet til ulike innsatte som ikke kan treffe hverandre på grunn av konflikter, siktet i felles sak eller har gjengtilhørighet. Jevnlig skjer det episoder hvor innsatte angriper hverandre på grunn av konflikter og gjengtilhørighet. For å forebygge at slike episoder oppstår må fengselet ha innsatte i mindre grupper. Dette påvirker naturlig muligheten for å sysselsette mange innsatte på samme arena.

Det må tilføyes at fengslet har ansatt en førstebetjent på dagtid som har ansvar for kartlegginger av innsatte som kommer inn i fengslet. Det er daglig gjennomgang av innsatte som ikke må treffe hverandre i avdeling eller i luftgård og nye innsatte må kartlegges og fordeles på ulike avdelinger for å unngå farlige hendelser.

I 2024 har gjennomsnittlig belegg i Oslo fengsel ligget på 93,3% mot 81,8% på landsbasis. KDI har i disponeringsbrevet for 2025 bedt om at de andre regionene skal ta en større andel av

innsatte med gjengtilhørighet eller sårbare innsatte enn de gjør i dag. Dette er avgjørende for å ikke få opphopninger av ressurskrevende innsatte i enkelte fengsler og for å spre innsatte som har tilhørighet i ulike gjenger som er i konflikt. Lavere press på fengslet vil åpenbart gi muligheter for å økt aktivitetstilbudet.

Bruk av §38, sikkerhetscelle har gått ned fra 64 hendelser i 2022 til 50 hendelser i 2023 (se vedlegg 3) og 32 overføringer til og med andre tertial 2024. Det kan også nevnes at bruk av tvangsmidler er redusert med over 30 % fra 2023 til utgangen av november i år (se vedlegg 2).

Lavt sysselsettingsnivå:

Sivilombudet mener at fengslet sysselsetter innsatte i for liten grad og at det kun er 45 arbeidsplasser fordelt på 200 innsatte.

Det kan tilføyes at Grønland Voksenopplæring har et skoletilbud til 64 innsatte

I 2022 ble det laget en handlingsplan for å øke sysselsettingen i fengslet. De gikk gjennom alle arbeidsplassene og kartla hvor mange som kan få tilbud på hver arbeidsplass, og om det var mulig å øke antallet.

Fengslet har gjennomført en rekke tiltak for å øke aktivitetsnivået. I tillegg til tidligere nevnt aktiviseringsteam og ungdomsteam beskriver Oslo fengsel det økte aktivitetstilbudene ut over arbeid og skole slik:

- Øke programtilbudet fra ingen programmer til – «Sinnemestring», «Play it right», «Tenk ut» og «Motivator».
- Nav tilbyr flere AMO-kurs – bl.a. arbeidsmarkedskurs
- Flere innsatte får fagbrev, og Grønland voksenopplæring tilbyr flere kurs.
- Deichmann bibliotek utvikler stadig tilbudet og har opprettet to arbeidsplasser for innsatte.
- MASH og MAKIS fortsetter som dagtilbud for sårbare innsatte.
- Det er et forsterket samarbeid med ICC moskeen på Grønland. Imamer fra moskeen samarbeider tett med prestene i Oslo fengsel.
- Antall overføring straffegjennomføring med rusbehandling i medhold av straffegjennomførings loven § 12 øker. Det gis også overføring til §12 på Fretex.
- TSB – tverrfaglig spesialisert rusbehandling er etablert i fengslet. De har samtaler og individuell oppfølging.
- Fengslet samarbeider med Oslo kommune om EX/IN– «ut av kriminalitet og inn i samfunnet».
- Fengslet gjenåpner sykkelverkstedet med arbeidsplasser for 8 innsatte.

Fengslet har nå et gjennomsnittlig aktivitetsnivå på 60 %.

Bygningsmessige begrensinger.

Det er også få dusjer fordelt på mange innsatte (27 innsatte per dusj).

Dette får vi ikke gjort noe med nå i og med at fengslet skal stenges om relativt kort tid. For likevel å kunne bedre forholdene og senke presset på fasilitetene på kort sikt, er det besluttet å redusere antall plasser i Oslo fengsel med 100 innsatte. Reduksjonen vil starte når post 5 på Ullersmo åpner i november 2025.

Aktivitesbygget i fengslet huser både skole og fritidsaktiviteter og gir gode muligheter for aktivitet. På grunn av lav bemanning og fare for konflikter mellom innsatte er det relativt få innsatte som får tilbud om aktivisering i bygget.

Når innsatte settes i varetekt kjenner vi lite til den enkelte. For mange innsatte i aktivitetsbygget samtidig kan føre til slåssing og fare for at fengslet mister kontrollen. Derfor er bygget ressurskrevende å bruke, og vil kreve høy bemanning for å ivareta sikkerheten.

Fengselet skal stenges i 2. halvår 2026 og rives i 1. halvår 2027. Det er lite formålstjenlig å gjøre større bygningsmessige endringer i fengslet før det skal stenges.

Økonomi og bemanning:

Sivilombudet skriver implisitt i flere av avsnittene om lav bemanningsfaktor som fører til isolasjon av innsatte og lavt aktivitetsnivå. Dette støttes av Oslo fengsel i brev til Sivilombudet 19.02.2024.

Oslo fengsel søkte den 12.10.2023 om å redusere belegget til 80% (DL202300059-3) for å frigjøre bemanningsmessige ressurser. Dette ble avslått på grunn av press på plasser og varetekt. Økonomien ble i stedet styrket med 4 mill. kroner for å øke bemanningen ved å flytte midler fra andre store enheter i regionen. I tillegg har fengselet fått styrket budsjettet med ytterlige 8 mill.kr til isoasjonsreduserende tiltak i 2024.

Region øst har i år revurdert beleggssituasjonen på nytt og fremmet en søknad om reduksjon i belegget til 80% (201604031-133).

Region øst har vært opptatt av at fengslet har vært underbudsjettet, derfor har regionen økt bevilgningene ut over budsjett hvert år siden 2021 med 6% i 2021, 4% i 2022, 5% i 2023 og 13% i 2024, til sammen 62 millioner.

I tillegg til ovennevnte er Oslo fengsel blitt tildelt midler til fire stillinger som følge av at regionen fikk tildelt 16,3 millioner for opprettelse av tjue 100 % stillinger som fengselsbetjenter. Oslo fengsel fikk med dette 20% av tildelingen. Antall ansatte har økt fra 195 ansatte i 2020 til 226 ansatte i 2024, altså med 30 årsverk.

I forslag til statsbudsjett for 2025 er det foreslått midler til å fortsette arbeidet med erstatningskapasitet for nytt Oslo fengsel. Av forslaget fremgår følgende:

Stortinget vedtok startløyving i 2023 til utviding av Romerike fengsel, Ullersmo avdeling med 76 plassar. Dei nye plassane skal etter planen vere i drift frå 2026. Kapasiteten ved Oslo fengsel skal reduserast tilsvarande. Planlegginga for ei slik endring vil starte allereie i 2025. I tillegg er det sett i gang eit arbeid med å greie ut løysingar for å erstatte den resterande kapasiteten ved dagens Oslo fengsel gjennom etablering av nye fengselsplassar på Ilseng og på dagens fengselstomt på Grønland. For å sikre vidare framdrift i prosjekta på både Ilseng og Grønland, er det behov for å auke løyvinga til forprosjektering av nytt Oslo fengsel med 42 mill. kroner, av dette 30 mill. kroner under Statsbygg (kap. 2445, post 30) og 12 mill. kroner under kriminalomsorga.»

Det er åpenbart at dette arbeidet også vil være av betydning som et effektivt tiltak for redusere omfanget av isolasjon i Oslo fengsel og sikre at de innsattes menneskerettigheter overholdes.

Forslag til videre tiltak

Region øst viser til søknad om å redusere kapasiteten i Oslo fengsel til 80 % for å redusere isolasjon.

For å redusere isolasjonsproblematikken ytterligere vil region øst be fengslet om å lage en bemanningsanalyse og ny organisering av fengslet når fengslet skal redusere kapasiteten med 100 innsatte i 2025.

Region øst ønsker å videreføre det ekstraordinære tilskuddet til isolasjonsreducerende tiltak i 2025.

Region øst foreslår at det vurderes å etablere ytterligere 2 aktiviserings-team ved Oslo fengsel
Oslo fengsel stenges helt 2. halvår 2026

Med hilsen

Stig Storvik
regionsdirektør

Doris Bakken
seniorrådgiver

Dette brevet er godkjent elektronisk i kriminalomsorgen og har derfor ingen signatur.

Vedlegg:

Oversikt over utetider og aktivitetsnivå Oslo fengsel

Oversikt over bemanning 2018 til 2024

Handlingsplan for økt sysselsetting utarbeidet i Oslo fengsel 2022

Utelukkelse og bruk av tvangsmidler

Tilsyn i Oslo fengsel september 2023

